

Analysavdelningen
Erik Granseth
010-454 23 02

Hur påverkas pensionssystemets finansiella ställning av ett längre arbetsliv

Effekter av höjd pensionsålder i Pensionsmyndighetens pensionsmodell

Sammanfattning

Den ständigt ökande medellivslängden har inte fått genomslag fullt ut i en senarelagd pensionsålder även om arbetskraftdeltagandet bland äldre ökat ganska kraftigt. Kombinationen av högre medellivslängd och ”otillräckligt” höjd pensionsålder leder bland annat till sänkta allmänna pensionsnivåer för nytillträdande pensionärer. I genomsnitt har de lägre allmänna pensionsnivåerna hittills uppvägs av ökande tjänstepensioner för nya pensionärer. Pensionsmodellen, pensionsmyndighetens verktyg för långsiktiga simuleringar av pensionssystemets finansiella ställning, har nyligen uppdaterats för att kunna visa vilka ekonomiska effekter en höjd pensionsålder har för pensionssystemet. Resultaten från simuleringarna visar en kraftfullt förbättrad finansiell ställning för pensionssystemet och ett tidigare avslut av balanseringsperioden om pensionsåldern skulle höjas.

Bakgrund

Vi lever allt längre och har fler år med hälsa än tidigare generationer. Detta leder till att försörjningsbördan ökar för de förvärsaktiva när andelen äldre blir större. I inkomst- och premiepensionssystemen är det inte ett finansiellt problem, men leder till allt lägre pensioner om inte pensionsåldern ökar i tillräcklig utsträckning.

Pensionsåldersutredningen hade i uppdrag från regeringen att bl.a. analysera de hinder och möjligheter som finns för att förlänga arbetslivet (SOU 2012:28). En del av förslagen har varit att höja den lägsta åldern för när man får ta ut inkomstpension och att införa något som utredningen benämner riktålder. Riktåldern styr i vilken takt olika pensionsrelaterade åldersgränser höjs t.ex. garantipension och bostadstillägg. Lite beroende på hur reglerna utformas kommer en sådan förändring även att få konsekvenser för andra transfereringar såsom sjuk- och aktivitetsersättning och a-kassa, m.m. Pensionsåldersutredningens förslag är att riktåldern höjs med 2/3 av ökningen i förväntad återstående livslängd vid 65 års ålder jämfört med nivån 1997.

Från och med version 1.5 kan pensionsmodellen, Pensionsmyndighetens verktyg för långsiktiga simuleringar av pensionssystemets finansiella ställning och pensionsnivåer, m.m., genomföra höjningar av rikt- och lägsta pensionsåldrar.

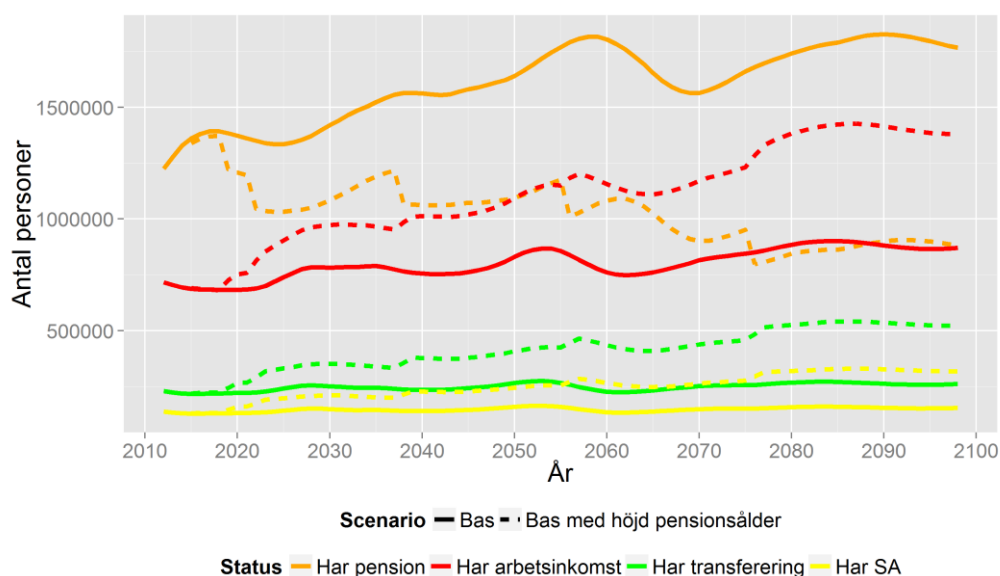
Det är inte utan vissa svårigheter en sådan beräkning kan göras. Det största problemet är att det inte finns några historiska data över hur människor beter sig vid höjd pensionsålder. Något förenklat är pensionsmodellens lösning att införa ett yrkesaktivt år till som är ett mellanting av statusgruppernas beteenden från två åldrar, 59 och 60.

På samma sätt tas ett år som pensionär bort, så statusgrupperna går direkt från 75 till 77 år. Detta leder till att pensioneringsbeteendet följer dagens beteende i stort men med ytterligare ett förvärvsaktivt år och ett år mindre som pensionär. Denna konstruktion ger dramatiska förlopp vid varje år med riktåldershöjning eftersom ungefär 100 000 personer skjuter upp sin pensionering ett år. Även om detta förlopp är osannolikt vid ett införande av reformen kan beräkningarna illustrera vilka finansiella effekter pensionsåldersutredningens förslag får för pensionssystemet. Ytterligare ett syfte med denna studie är vara ett exempel på hur man kan använda pensionsmodellen.

Resultat

För varje år under simulering i pensionsmodellen flödar grupper av människor mellan olika statusgrupper. Vi har grupper av människor som invandrar till Sverige för att sitt nästa levnadsår få ett jobb med pensionsgrundande inkomst, året därpå tillhöra en grupp som får pensionsrätt för barnår och så vidare. Det går inte att följa individuella levnadsöden i pensionsmodellen men vi kan däremot följa flöden av människor. Figur 1 visar hur antalet personer i olika statusgrupper skiljer sig mellan Orange rapportens basscenario från 2013 och samma antaganden fast med höjd pensionsålder.

Figur 1. Statusgruppsförändringar för 60-74 åringar.

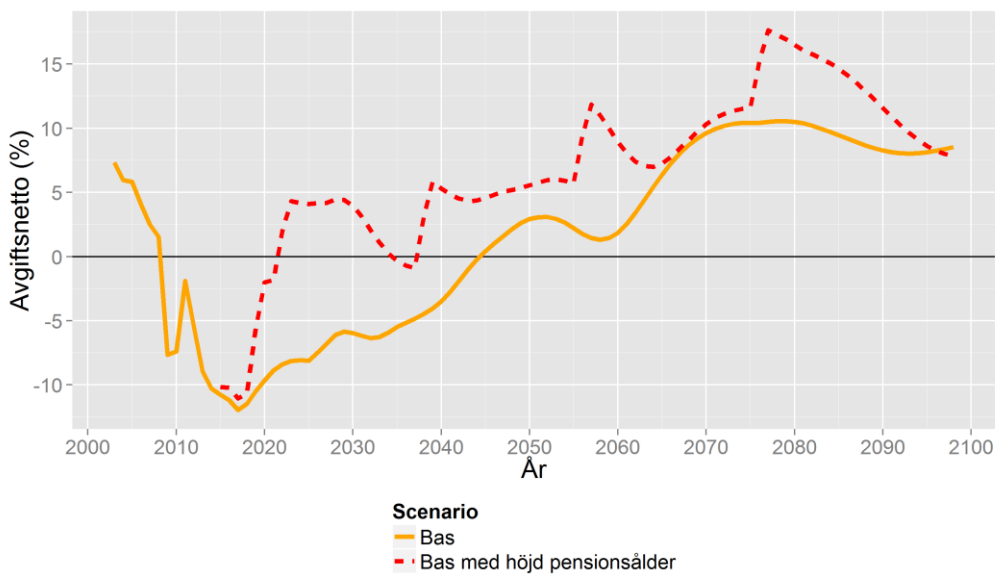
Vid höjd lägsta pensionsålder och riktålder så sjunker antalet pensionärer mellan 60-74 år med nästan 100 000 per höjning. Detta är fullt naturligt eftersom pensioneringen skjuts upp ett helt år för de som inte redan har gått i pension. Till största del så stannar dessa i yrkeslivet (har arbetsinkomst) men även sjuk- och aktivitetsersättning (har SA) och övriga transfereringar (har transferering) ökar kraftigt. I övriga transfereringar ingår inkomster från a-kassa men även föräldrapenning och sjukpenning.

Pensionsmodellen har inte implementerat pensionsåldersutredningens förslag om att de som beviljats SA innan 2019 skulle fortsätta följa dagens regler och få garantipension vid 65 års ålder.

Efter 2056 när riktåldern beräknas vara 69 år och den lägsta pensionsåldern 66 år är det fler 60-74 åringar som är i statusgrupper som har inkomst av arbete än vad det är i statusgrupper som har pension.

Avgiftsnettot, differensen mellan avgiftsinkomsterna och pensionsutbetalningarna i relation till avgifterna, påverkas positivt av en höjd lägsta pensionsålder och riktålder, se Figur 2.

Figur 2. Avgiftsnetto, influtna avgifter minus pensionsutbetalningar som andel av influtna avgifter i procent.

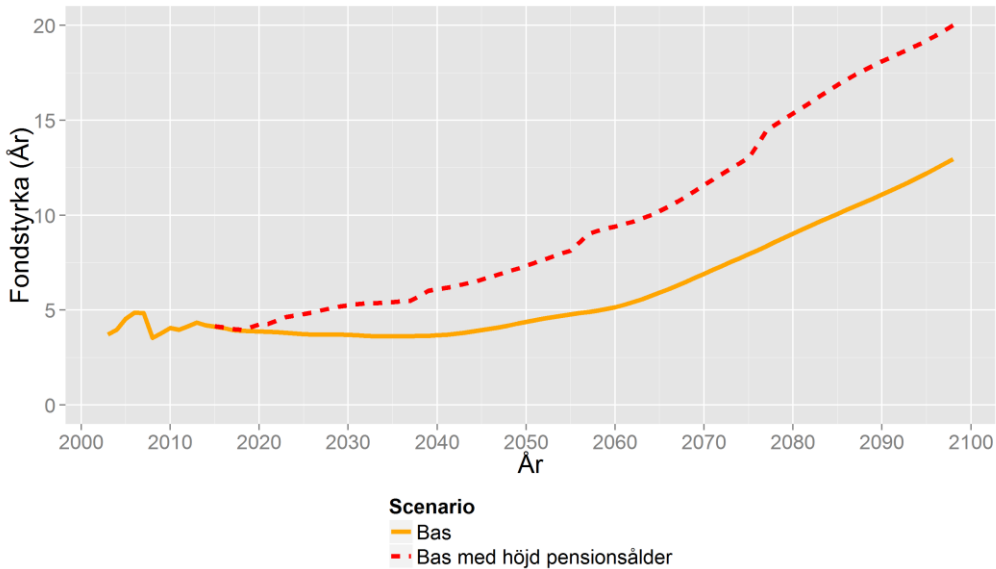
Avgiftsnettot kommer att vara negativt under lång tid framöver utan höjd pensionsålder. Skälet till detta är att 1940-talets stora årskullar lämnat arbetskraften och är pensionärer. Dessa kommer inte att påverkas av en höjd pensionsålder men det kommer senare årskullar att göra. Avgiftsnettot ökar med 5-7 procentenheter vid varje helårs pensionsåldersförskjutning vilket leder till att avgiftsnettot är positivt redan år 2022 för att sedan vända och bli negativt år 2035. Efter pensionsåldersförskjutningen 2038 är avgiftsnettot återigen positivt vilket inte sker förrän 2045 i basscenariot. Av det ca 5-7 procentenheter förstärkta avgiftsnettot vid en höjning av pensionsåldern härrör ca 2 procentenheter från avgiftsinkomstökningen och ca 5 procentenheter från minskade pensionsutgifter det året.

Efter en höjning av pensionsåldern sjunker avgiftsnettot, i basscenariot ökar det istället i stort sett kontinuerligt från år 2017. Det sjunkande avgiftsnettot beror på att pensionsutbetalningarna blir större med höjd pensionsålder på grund av lägre delningstal och ytterligare år av intjänande.

Fondstyrkan, hur många års pensionsutbetalningar buffertfonden klarar av att betala ut utan några avgiftsinkomster visas i Figur 3. Den tillfälliga förstärkningen en pensionsåldershöjning ger på avgiftsnettot leder till ett bestående avtryck på

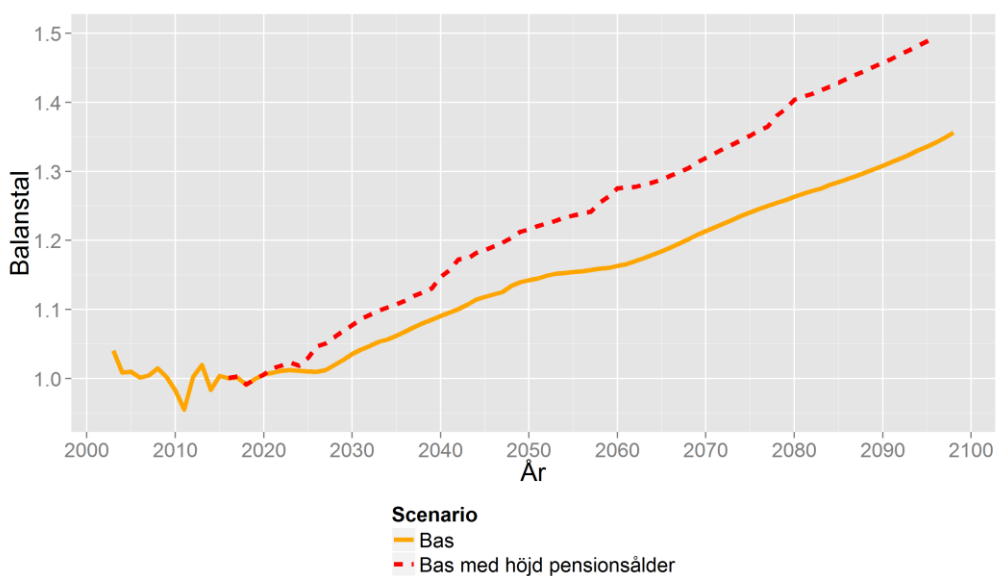
buffertfondens storlek. Redan år 2027 är fondstyrkan över 5 vilket inte inträffar förrän år 2059 i basscenariot.

Figur 3. Fondstyrka, buffertfondens storlek i relation till årets pensionsutbetalningar.

Balanstalet är ett mått på pensionssystemets finansiella stabilitet, Figur 4. Ett balanstal större än ett betyder att tillgångarna är större än skulderna. Ett balanstal mindre än ett leder till en minskning av skuldsidan genom minskade pensioner och nedindexering av skulden till förvärvsaktiva.

Figur 4. Balanstal, (avgiftstillgång + treårigt medelvärde av buffertfond) / pensionsskuld

Balanstalet blir också högre med höjd pensionsålder för att summan av avgiftstillgången och buffertfondens medelvärde ökar mer än pensionsskulden.

Pensionsskulden består av två delar, pensionsskulden till förvärvsaktiva och skulden till pensionärer. Pensionsskulden till förvärvsaktiva blir större vid höjd pensionsålder eftersom fler är yrkesverksamma och att intjänandetiden förlängs. Pensionsskulden till pensionärer minskar på grund av att det finns färre pensionärer och att utbetalningstiden sjunker.

Värt att nämna är att omsättningstiden inte förändras nämnvärt med höjd pensionsålder. År 2050 är omsättningstiden ett halvår högre än i basscenariot. Den finansiella förbättringen härrör alltså framförallt från den ökade avgiftsinkomsten eftersom buffertfondernas tillväxt är lika för de två scenarierna.

Vi är för tillfället inne i en balanseringsperiod och enligt basscenariot beräknas vi lämna denna år 2026. Balanstalet blir högre med pensionsåldersförskjutningar och detta leder till att vi skulle lämna balanseringsperioden 4 år tidigare.

